

Beata Walkiewicz¹

Opiekun praktyk pedagogicznych w szkole²

Najważniejszym celem działań podejmowanych przez Centralny Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli jest wspieranie nauczycieli w rozwoju zawodowym.

Jeden z obszarów rozwoju zawodowego nauczycieli to pełnienie przez nich różnych funkcji związanych z awansem pionowym (funkcje zarządzające) oraz z awansem poziomym. I tak w ramach awansu poziomego nauczyciele mogą pełnić np. rolę opiekuna stażu, doradcy metodycznego, lidera wewnątrzszkolnego doskonalenia nauczycieli, przewodniczącego zespołów przedmiotowych, czy też funkcję związaną z pomocą adeptom zawodu nauczycielskiego, czyli **opiekuna praktyk pedagogicznych** studentów kierunków nauczycielskich, odbywających praktyki w szkołach i placówkach oświatowych.

Funkcja **opiekuna praktyk pedagogicznych** z ramienia szkoły, mimo że nie opisana w prawie, od wielu lat jest obecna w polskich szkołach. Jest ona bardzo ważną funkcją, często niedostrzeganą i niedocenianą w środowisku oświatowym. A to przecież od nauczycieli, którzy przyjmują na siebie obowiązki opiekuna praktyk, zależy w dużym stopniu możliwość sprawdzenia przez studentów w praktyce wiedzy i umiejętności nabywanych w czasie studiów.

Obecnie brakuje systemowych rozwiązań związanych z pełnieniem tej funkcji przez nauczycieli. Dlatego też CODN włączył do swoich zadań projekt „**Opiekun praktyk pedagogicznych w szkole**”, który ma promować dobre rozwiązania w tym obszarze.

Realizację projektu rozpoczęto w roku 2004 w Pracowni Rozwoju Zawodowego Nauczycieli CODN.

W ramach projektu zaplanowano następujące działania:

- opracowanie programu kursu dla nauczycieli pełniących lub chcących pełnić rolę opiekuna praktyk pedagogicznych w szkole,
- przeprowadzenie pilotażowego kursu dla nauczycieli pełniących lub chcących pełnić rolę opiekuna praktyk pedagogicznych w szkole,
- wydanie publikacji opisującej przykłady prowadzenia praktyk pedagogicznych przez wybrane szkoły wyższe.

Spotkanie konsultacyjne

W dniach 21- 23 marca 2004 r. w Ośrodku Szkoleniowym CODN w Sulejówku, Pracownia Rozwoju Zawodowego Nauczycieli CODN zorganizowała spotkanie konsultacyjne, w którym uczestniczyły osoby związane z realizacją zadań dotyczą-

¹ Beata Walkiewicz – nauczyciel konsultant Pracowni Rozwoju Zawodowego Nauczycieli Centralnego Ośrodka Doskonalenia Nauczycieli w Warszawie.

² Projekt realizowany przez Centralny Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli we współpracy z Centrum Edukacji Nauczycielskiej Uniwersytetu Wrocławskiego.

cych praktyk pedagogicznych odbywanych przez studentów. Byli to przedstawiciele szkół podstawowych, gimnazjów, szkół ponadpodstawowych, przedszkoli, zakładów kształcenia nauczycieli, szkół wyższych, wojewódzkich placówek doskonalenia nauczycieli.

W trakcie tego spotkania:

- dokonano próby określenia zadań opiekuna praktyk pedagogicznych w szkole i sposobów ich realizacji,
- określano kompetencje opiekuna praktyk pedagogicznych w szkole,
- wypracowano propozycje merytoryczne i organizacyjne dotyczące kursu dla opiekunów praktyk pedagogicznych w szkole.

Organizatorom spotkania zależało na tym, aby różne osoby zaangażowane w praktyki pedagogiczne studentów mogły wymienić doświadczenia, posłuchać swoich wątpliwości, podzielić się obawami, ale też sukcesami, dobrymi, sprawdzonymi rozwiązaniami w obszarze praktyk.

Opinie uczestników o spotkaniu pozwalają sądzić, że cele spotkania zostały zrealizowane. Spotkanie to, jak twierdzili uczestnicy, *„było doskonałą okazją do wymiany doświadczeń w obszarze praktyk pedagogicznych”*, pozwoliło na *„spojrzenie oczami innych na osobę opiekuna praktyk w szkole”*, *„stworzyło okazję do usystematyzowania wiedzy na temat opiekuna praktyk pedagogicznych”*. Uczestnicy podkreślali również, że był to bardzo ważny temat spotkania *„w aspekcie przygotowania studentów do wejścia w zawód nauczyciela”*.

Współpraca z Centrum Edukacji Nauczycielskiej Uniwersytetu Wrocławskiego

W ramach kontynuacji projektu „Opiekun praktyk pedagogicznych w szkole” w drugim półroczu roku 2004 **Centralny Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli nawiązał współpracę z Centrum Edukacji Nauczycielskiej Uniwersytetu Wrocławskiego.**

Powołano zespół autorski, którego zadaniem było opracowanie programu kursu dla nauczycieli – opiekunów praktyk pedagogicznych w szkole. W skład zespołu weszły następujące osoby; dr Krystyna Sujak-Lesz, Marzena Tkocz, Andrzej Krajna – przedstawiciele Centrum Edukacji Nauczycielskiej Uniwersytetu Wrocławskiego oraz Małgorzata Pomianowska, Elżbieta Tołwińska-Królikowska oraz, jako kierownik projektu, Beata Walkiewicz reprezentujące Centralny Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli.

W roku 2004 zespół ten opracował wstępną wersję programu kursu dla opiekunów praktyk.

W roku 2005 zaproszono do współpracy nad programem kursu przedstawicieli innych instytucji i placówek, tak, aby spojrzenie na praktyki pedagogiczne było wielostronne i umożliwiało zawarcie w programie kursu wszystkich, istotnych z punktu widzenia pełnienia roli opiekuna praktyk, treści.

Do zespołu dołączyły następujące osoby: Jolanta Herman – nauczycielka III Liceum Ogólnokształcącego w Kielcach, Małgorzata Jas, Małgorzata Jarosińska – nauczyciele konsultanci w Świętokrzyskim Centrum Doskonalenia Nauczycieli, Monika Jaroszevska – psycholog, Andrzej Matusiewicz – nauczyciel konsultant CODN.

Zespół ten opracowuje szczegółowy program kursu, który będzie podstawą do przeprowadzenia w roku 2006 pilotażowego szkolenia dla nauczycieli pełniących lub chcących pełnić funkcję opiekuna praktyk pedagogicznych w szkole.

Cele i program kursu

Kurs ma być wsparciem dla nauczycieli, którzy podejmują się pełnienia tej trudnej roli – opiekuna osób chcących wykonywać zawód nauczyciela.

Założono, że uczestnikami kursu powinni być nauczyciele posiadający co najmniej stopień nauczyciela mianowanego. Mają oni bowiem za sobą już kilkuletnie doświadczenie pracy w szkole, a więc są na takim etapie rozwoju zawodowego, który zakłada posiadanie umiejętności przekazywania wiedzy innym dorosłym.

Najważniejsze cele kursu to:

- doskonalenie umiejętności wprowadzania studenta w rolę nauczyciela i wspierania go w rozwoju zawodowym,
- rozwijanie umiejętności podejmowania współpracy oraz organizacji i realizacji praktyk przez opiekuna praktyk pedagogicznych z uczelnią,
- doskonalenie umiejętności projektowania i realizacji procesu współpracy ze środowiskiem szkolnym i pozaszkolnym,
- doskonalenie umiejętności poddawania refleksji własnej praktyki, w tym:
 - uświadomienie działania czynników pobudzających i blokujących własny rozwój zawodowy,
 - wykorzystania pełnienia roli opiekuna praktyk jako okazji do własnego rozwoju.

Program kursu zawiera następujące moduły:

- Moduł wprowadzający.
- Współpraca z uczelnią.
- Współpraca ze środowiskiem szkolnym i pozaszkolnym.
- Współpraca ze studentem.
- Rozwój zawodowy opiekuna praktyk.

Podstawą tworzenia wyżej wymienionych modułów w programie było wyodrębnienie obszarów działań istotnych z punktów widzenia osób i instytucji zaangażowanych w realizację praktyk pedagogicznych, a przede wszystkim z punktu widzenia nauczyciela – opiekuna praktyk i szkoły wyższej kierującej studenta na praktyki.

W trakcie ustalania treści programu kursu wykorzystano materiały wypracowane na spotkaniu konsultacyjnym. Pomocne okazały się także informacje zawarte w załączniku do rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 7 września 2004 w sprawie standardów kształcenia nauczycieli dotyczące sylwetki absolwenta studiów i studiów podyplomowych w specjalizacji nauczycielskiej.

W załączniku tym stwierdza się, że „absolwent studiów i studiów podyplomowych w specjalizacji nauczycielskiej powinien być przygotowany do kompleksowej realizacji dydaktycznych, wychowawczych i opiekuńczych zadań szkoły.

W związku z tym powinien posiadać przygotowanie między innymi w zakresie wybranych specjalności nauczycielskich, psychologii i pedagogiki, dydaktyki przedmiotowej, posługiwania się technologią informacyjną.

Poza tym absolwent kierunków nauczycielskich powinien być przygotowany do:

- współpracy z uczniami i nauczycielami, środowiskiem rodzinnym uczniów oraz pozaszkolnym środowiskiem społecznym w realizacji zadań edukacyjnych,
- podejmowania zadań edukacyjnych wykraczających poza zakres nauczanego przedmiotu (prowadzonych zajęć),
- samodzielnego tworzenia i weryfikowania projektów własnych działań,
- kierowania własnym rozwojem zawodowym i osobowym,
- posługiwania się przepisami prawa dotyczącego systemu oświaty oraz statusu zawodowego nauczycieli”.

Tak nakreślona sylwetka absolwenta pokazuje, jak ważną rolę do odegrania w przygotowaniu studentów do wykonywania zawodu nauczyciela mają nauczyciele przyjmujący studentów na praktyki do szkół i innych placówek oświatowych. To **opiekunowie praktyk z ramienia szkoły** powinni wprowadzać studenta w środowisko szkolne i pozaszkolne uczniów, pomagać w planowaniu ich własnego rozwoju zawodowego. Oczywiście nie jest to możliwe bez kontaktu ze szkołami wyższymi kierującymi studentów na praktyki. Obydwie strony – uczelnia i szkoła muszą znać swoje oczekiwania co do realizacji praktyk pedagogicznych. Pozwoli to na sprawny przebieg praktyk i właściwe przygotowanie studenta do wykonywania zawodu. Od współpracy uczelni ze szkołami i placówkami, w których studenci odbywają praktyki, w dużej mierze zależy to, czy praktyki będą ważnym elementem przygotowania do wejścia w zawód nauczyciela, czy też stanowią będą jeden z elementów studiów „do zaliczenia”, bez dbałości o jakość procesu praktyk.

Dlatego też cały moduł poświęcony został współpracy opiekuna z uczelnią.

Nie mniej ważny obszar to współpraca opiekuna ze środowiskiem szkolnym i pozaszkolnym (co również ma odniesienie w sylwetce absolwenta) tak, aby student mógł poznać funkcjonowanie placówki, w której odbywa praktyki. Praktyki pedagogiczne nie mogą ograniczyć się bowiem do uczestnictwa w zajęciach lekcyjnych.

Moduł „współpraca ze studentem” został wyodrębniony po to, aby był czas na dokładne przyjrzenie się wszystkim istotnym aspektom bezpośredniej współpracy nauczyciela z praktykantem.

Wśród treści kursu nie mogło zabraknąć aspektu dotyczącego rozwoju zawodowego, dlatego też zaplanowano moduł „Rozwój zawodowy opiekuna praktyk.”

O tym, że nie można pominąć zagadnienia rozwoju zawodowego opiekuna praktyk najlepiej świadczą następujące zdania sformułowane przez Christophera Day’a – profesora na Uniwersytecie w Nottingham w Anglii, specjalizującego się w dziedzinie rozwoju zawodowego nauczycieli: „rozwój zawodowy to proces, w trakcie którego nauczyciele sami lub z innymi, dokonują oceny, uaktualnienia i poszerzenia swojego zaangażowania, a który prowadzi do moralnych celów nauczania. Dzięki niemu nabywają oni i krytycznie rozwijają wiedzę, umiejętności i emocjonalną inteligencję, niezbędne dla prawidłowych, profesjonalnych przemyśleń, planowania i pracy z dziećmi, młodzieżą oraz pracownikami na każdym etapie ich nauczycielskiego życia.”

Tak więc proponowany nauczycielom doskonalący kurs ma być elementem wspierania rozwoju zawodowego nauczyciela w roli opiekuna. Tym bardziej, że to nauczyciele – opiekunowie praktyk mają duży wkład w przygotowanie studentów

do wejścia na drogę zawodową. Mogą też mieć istotny wpływ na planowanie ścieżki kariery zawodowej. A żeby uczyć tego innych, samemu należy angażować się w ciągły, trwający przez całą karierę rozwój zawodowy.

Przykłady dobrej praktyki

Oprócz opracowania programu kursu i przeprowadzenia pilotażowego szkolenia Centralny Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli wyda publikację zawierającą opis przykładów dobrej praktyki w zakresie organizowania praktyk pedagogicznych przez uczelnie wyższe.

Głównym celem tego publikacji jest **promowanie dobrych wzorów współpracy szkół wyższych ze szkołami i placówkami w kształceniu nauczycieli w toku praktyk.**

Przykłady dobrej praktyki mają stanowić jednocześnie materiał pomocniczy do prowadzenia zajęć w trakcie kursu dla opiekunów praktyk.

Współpracę w tym zadaniu podjęły z CODN następujące uczelnie:

- Uniwersytet Białostocki,
- Uniwersytet Jagielloński,
- Uniwersytet Warszawski,
- Uniwersytet Wrocławski,
- Akademia Pedagogiczna w Krakowie,
- Akademia Świętokrzyska.

Zakładamy, że adresatami tej publikacji będą przede wszystkim przedstawiciele szkół wyższych, szkół i placówek przyjmujących studentów na praktyki, placówek doskonalenia nauczycieli, organów nadzoru pedagogicznego.

W zbiorze tym poruszone zostaną następujące zagadnienia:

- Założenia teoretyczne przyjętego przez uczelnię modelu kształcenia nauczycieli.
- Cele i zadania praktyk pedagogicznych.
- Założenia programowe i organizacyjne praktyk pedagogicznych.
- Realizacja praktyk.
- Ocena praktyk – narzędzia wspomagające ocenę przebiegu praktyk.
- Doskonalenie systemu praktyk – plany na przyszłość.

Podsumowanie

Mamy nadzieję, że zaplanowane w ramach projektu „Opiekun praktyk pedagogicznych w szkole” działania, a więc szczegółowy program kursu, pilotażowe szkolenie, publikacja przykładów dobrej praktyki będą stanowiły wsparcie dla nauczycieli przyjmujących studentów na praktyki. Pomogą im planować własny rozwój zawodowy jako opiekuna praktyk, ale też staną się pomocne w realizacji innych zadań zawodowych.

Uczelnie wyższe z kolei zostaną zachęczone do sięgania po dobre wzory współpracy ze szkołami i placówkami w zakresie realizacji praktyk pedagogicznych. Od tej współpracy bowiem w dużej mierze zależy powodzenie tak ważnego elementu przygotowania studentów do bycia nauczycielem, jakim są praktyki pedagogiczne.

Współpraca z Uniwersytetem Wrocławskim zarówno w przygotowaniu programu kursu jak też jego realizacji pozwoli na bezpośrednie spotkanie nauczycieli – opiekunów praktyk ze środowiskiem akademickim. Będzie to okazja między innymi

do sformułowania wzajemnych oczekiwań co do planowania i realizacji praktyk pedagogicznych, dyskusji na temat istotnych dla obydwu stron kwestii w obszarze praktyk.

Obecność w zespole autorskim nauczyciela, który wielokrotnie przyjmował studentów na praktyki, gwarantuje umieszczenie w treściach kursu zagadnień najistotniejszych z punktu widzenia adresata szkolenia.

Z kolei przedstawiciele placówek doskonalenia będą gwarantem promowania idei wspierania doskonalenia zawodowego nauczycieli pełniących funkcje opiekunów praktyk w szkole przez instytucje powołane do wspierania rozwoju zawodowego nauczycieli.

Warto bowiem starać się o integrowanie instytucji, osób zaangażowanych w realizację praktyk pedagogicznych, aby zapewnić studentom jak najlepsze warunki odbywania praktyk – istotnego elementu przygotowania do zawodu nauczyciela.

Zakładamy, że zmierzenie się z rolą opiekuna studentów może być dla nauczycieli doskonałą okazją do własnego rozwoju zawodowego, poszerzania swojej wiedzy, doskonalenia umiejętności potrzebnych do podnoszenia własnego profesjonalizmu nauczycielskiego. A jednym z celów działań podejmowanych przez CODN we współpracy z Uniwersytetem Wrocławskim jest wspieranie tego rozwoju.